

Tehetség, szabadság, monopólium

A „sajtószabadság napjának” kikiáltott május 3-án – amikor az amerikai Freedom House végre rájött, hogy a magyar sajtó már nem „szabad”, hanem csupán „részben szabad” – azon törtem a fejem, hogy az aranyborjú által kormányzott mai magyar sajtóban vajon miféle értékítéletek döntenek el, ki méltó a lapokban való megjelenésre, kinek szabad, vagy éppen: kinek kötelező rendelkezésre bocsátani a lapok hasábjait.

E jogos kíváncsiság már csak azért is furdalja az oldalamat, mert a tehetség mércéje nem a róf, nem is a véka, és nyilván nem egzakt tudományos módszerrel alakította ki az elevenek és holtak fölött csalhatatlanul ítélkező Szénási Sándor egy januári médiakonferencián azt a szentenciáját, hogy a konzervatív sajtóban bizony bár volnának, de – sajnos – nincsenek tehetségek; azok

ugye mind a bal-, illetve (sőt inkább) a „liberális” oldalon tömörülnek.

Régóta jól tudom persze, hogy ahol klikkek vannak, ott megszűnnek az érteken alapuló tárgyilagos ismérvek, eltűnnek az objektív mércék. Aki egy klikk tagja, az minden más klikktag számára automatikusan tehetséges, nagyon tehetséges, sőt alkalmasint lángész! És aki az ellenoldalon van, az természetesen tehetségtelen, vagy legjobb esetben is „politikai helyzetkedése miatt eljátszotta természetadta tehetségét”. Így – amikor a nagy lapokat olvasom – arról értesülök, hogy egy bizonyos könyvet *muszáj* elolvasnom, mert ki tudja, milyen feneketlen mélységeket tár fel. Ne személyeskedjünk, nem mondok címet, sem szerzőt, de megvettem a tavalyi év koloszsális könyvszenzációját, amelyről legalább hatvan, hódolattól izmos recenzió

látott napvilágot, sőt maga a szerző naponta olvasta fel délelőttönként (trágárságokkal együtt) rádiónk országos főadóján a MŰVET. Hát én is átrágtam magam e „zenialis” kásahegyen. *Benyomásom? No comment* – mondaná a művelt angol.

Ismerünk számos borzalmas „alkotót”, akik mind zseninek számítanak ama szűk, csak törzsinek nevezhető ismérvek szerint, amelyekről a nagyközönségnek fogalma sincs.

S mi a helyzet a vadkapitalista könyvkiadásban? Erről **Eörsi István** világosít fel 1979-ben (!) megjelent *Tréfás kísérlet* című, igazán érdekes cikkében, mégpedig a nem éppen vadtokés ország, a fejlett Egyesült Államok életéből vett példákkal. Egy Chuck Ross nevű író 1975-ben lemásolt 21 oldalt Kosinki *Steps* című regényéből, amely hat évvel korábban elnyerte az úgynevezett Nemzeti Könyvdíjat, a Na-

tional Book Awardot. A kéziratot elküldte négy kiadónak, és tökéletes visszautasításban részesült! Két évvel később (álnéven) már 14 kiadónak és 13 irodalmi ügynökségnek küldte el postán a *Steps*-et. Még az a kiadó is automatikusan visszautasította, amelynek a konyhájára nyolc évvel azelőtt nemcsak pénzt, hanem még dicsőséget is hozott a könyv! Mert az USA kiadójánál annak a műve kell, aki sikeres, a sikerhez hírnév kell, ám a hírnévhez siker... „Ezt a hibás kört a tehetség önmagában nem törheti át” – jegyzi meg **Eörsi**.

Nálunk a hibás kör kissé másképp működik: a sikerhez SZDSZ-közelség kell, s ha az megvan, automatikusan megjön a hírnév. Gondoskodik erről a hézagmentesen megszervezett klikk, amely népes és agresszív, azaz – kedvenc szavukat használva – tökéletesen *kirekesztő*. Hallgassuk csak, mit mondott erről az aligha-

Magyar István

nem legolvasottabb magyar író, Moldova György:

„Vannak győztesek és nyertesek. A győztesek beérik azzal, hogy győztek és valamit tettek az országért, a népért. A nyertesek azok, akik elvitték a hasznot, szóval akik beültek állásokba, elfoglalták a pozíciókat, elvitték a pénzt... Nincs rá szükségem, mindig eltartott a tollam, de kemény dühvel szemléltem, hogy egy SZDSZ-irányultság, egy polgári alapállás hogy vészi át a kultúra összes őrhelyeit. És ehhez asszisztálni nincsen kedvem.” (Forrás: Napkelte TV 1995. jan. 13.)

Ehhez asszisztálni sok más magyar értelmiséginek sincs kedve. Jó lenne, ha gyakrabban hallatnák hangjukat – mondhatná bölcsen az Olvasó.

Bizony jó lenne! Ám ha az *SZDSZ-monopólium* még nem is alakult ki teljesen, az *SZDSZ-hegemónia* már kialakult. A megszólalás lehetőségei napról napra

zárulnak be mindenki más számára. (Az MSZP már kezdi látni mindezt, de mint ha nem érdekelné... Furcsa közöny, furcsa vakság!)

A sokat emlegetett Aczél György nem ragaszkodott a monopóliumhoz. Neki elég volt a hegemónia. Ő a „tiltott” irodalmon kívül ismerte a „türtet”. A kései Kádárkorszakban még számos műhelyben lehetett másként gondolkodni, sőt az állami szentélyekben (TV, rádió) is megvoltak a pluralizmus kezdeményei, ahol elszánt alkotók tolták feljebb naponta a plafont, beszéltek ezópuszi nyelven, énekeltek szabadabban.

Ezeknek már monopólium kell. És ha majd egyedül ők szólhatnak a közönséghez, a nagyjérdeműnek oka lesz azt hinni, hogy mások nem is léteznek.

Nyakunkon a kés, barátaim. És jobb, ha nincsenek illúzióink.

Sugár András

a sajtószabadságról a klikkekről